

TOVERBERG

27

J A A R G A N G 7 / 4 W I N T E R 2 0 1 2

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

HBC
HBC

HET BELEEFDE GENOT
HET BELEEFDE GENOT
VZW

*"Ieder mens die genoegene schiept
in het voltooiën van zijn taak is
een kunstenaar; welke ook die
taak is en hoe nederig ze ook is,
hij brengt een kunstwerk tot
stand. De toetssteen is het beleef-
de genot, het plezier, de perfectie:
het overtuigend resultaat!"*

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. 001-4851739-69

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Mađou

Werkten ook mee: Els Vermeir, Karin
van der Raad-Doomik, Marc Calmeyn,
Mađda Raeymaekers, Staf de Wilde,
Bert Deben

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Mađou

Foto's: Bart Mađou, André Callier en
Steffen Christensen

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het
begin van elk jaargetijde. Een abonne-
ment nemen kan door lid te worden
van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor
hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits
bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Biografie Steffen Christensen	4
Interview Steffen Christensen	6
Bespreking van 'Ontvlugting'	16
De eerste zin	22
Elsenspingsels	23
Verwilderd	25
Gedicht	28
Laudatio Aimée en René	29
Beleefd	35
Te beleven	36
Nieuwe publicatie	38
Selectieve zelfbiografie van Z tot A	39
Favoriete boek: Marc Calmeyn	44
De leesgroep	46

ISSN 2030-1340

Woord vooraf

Beste lezer,

beschouw de nieuwe Toverberg die voor u ligt als een toverboom vol lichtjes en geschenken. Een aanmoediging om - mocht u dat nog niet gedaan hebben - uw lidmaatschap van Het Beleefde Genot te verlengen of in het andere geval resoluut de stap te zetten en aan boord te klauteren. Voor 25€ (voor koppels 30 €) bent u ook in het gezegende jaar 2013 lid van onze vereniging, waarvan u ondertussen al weet dat ze staat voor kwaliteit en duurzaamheid. U kunt trouwens ook, mocht u dat wensen, net zoals vorig jaar, steunend lid (50 €) of beschermend lid (vanaf 100 €) worden.

In onderhavige publicatie vindt u een interview met een beeldhouwer. Op onze culturele stroomtochten door la Flandre profonde, stuiten we, in een klein hoefvetje, in de quasi ondoordringbare Zedelgemse bossen en velden, op de Deense kunstenaar Steffen Christensen. Een leuk gesprek bij het haardvuur was het resultaat.

Bij het artikel van Karin van der Raad - Doornik over het gedicht 'Ontvlugting' van Ingrid Jonker denkt u zeer zeker terug aan de film Black Butterflies, waarvan we begin dit jaar in de bib konden genieten.

In de Eerste Zin loopt Bart Madou zich klem in Louis Paul Boons Vergeten straat en dezelfde auteur laat ons in zijn ondertussen bekende zelfbiografie kennis maken met de - tot nu toe - al te onbekende X.

Els Vermeir breekt in haar rubriek een lans voor kleinschaligheid, of zou ze misschien de kleren van de keizer aanprijzen? Staf de Wilde neemt Bertrand Russell in de arm om aan te tonen dat luiheid absoluut niet des mensen is. Bert Deben, onze poet in residence 2012, laat zich ook dit keer niet kennen. De schoonheid van een winters landschap is hem lief, hoewel een hunkering naar de lente toch al op de loer ligt.

En of we dit kwartaal wat beleefd hebben, beste lezer! Niet alleen zag een nieuwe publicatie van onze uitgeverij het licht (met de laudatio voor de auteurs van "De La Fontaine in het Brugs" kunt u enigszins proeven van de fantastische sfeer op de vernissage) ook was het zo dat we stand hielden in maar liefst 3 literaire salons over het faustthema.

En wat er ons te wachten staat in de nabije toekomst moet, u zult het merken, nauwelijks onderdoen: opnieuw een uitgave, dit keer een roman van Staf de Wilde, literaire en culturele salons, filmvertoningen, museumbezoek en ga zo maar door. Als u het mij vraagt, is onze vereniging op kruissnelheid gekomen. Toch kan er geen sprake zijn van zelfgenoegzaamheid; wij blijven onverdroten timmeren aan de weg.

Marc Calmeyn mijmert in Het favoriete boek over die romans die een onvergetelijke indruk op hem hebben nagelaten en hij kijkt al reikhalzend uit naar wat de toekomst brengt.

Ten slotte sluit De leesgroep zoals gebruikelijk af, dit keer op een Italiaanse noot.

Beste lezer, mag ik u in naam van het voltallige bestuur van Het Beleefde Genot een zalig en zegenrijk 2013 toewensen - in de meest letterlijke betekenis van die woorden!

Roland Ranson

Steffen Christensen

Als tiener experimenteerde Steffen in de kelder van de antiekzaak van zijn vader in Kopenhagen.

Massieve kastdeuren werden reliëfs, robuuste tafelpoten humoristische figuren.

In 1967 kwam hij in Zedelgem wonen en was van toen af fulltime beeldhouwer.

Aanvankelijk, in een klein, tochtig, onverwarmd atelier, kapte hij houten beelden met hamer en beitel en werkte ze met steeds fijner schuurpapier volledig handmatig af. Hout is echter een levend materiaal en moet drogen in professionele droogkasten of maandenlang in een koele droge ruimte. Zo zet het hout zich, ontstaan er spleten die met spieën opgevuld moeten worden. Na nog een slijpbeurt, aanbrenge van een bedekkende beits en was, is het beeld klaar. Daar het hout toch nog kan krimpen of uitzetten zocht Steffen naar een andere grondstof om in te werken. Even probeerde hij het nog met keramische sculpturen. Samen met buur kunstenaar Herman Baert werd een keramiekoven aangekocht waarbij zij, bij de zoektocht naar de sublieme luster, hun gouden juwelen letterlijk in rook lieten opgaan. Maar Steffen is een beeldhouwer en het boetseren ligt hem niet zo. Het gieten van bronzen beelden lag voor de hand. Bij een professionele brongsieter kon Steffen het invormen aanleren. Hierbij wordt het houten model in twee gietvormen, gevuld met een olieachtig zand, aangedrukt en dan verwijderd zodat twee negatieve helften ontstaan. Deze worden dan na aanbrenge van ontluhtingskanalen op elkaar geplaatst, vergrendeld en volgegoten met vloeibaar brons van 1200 graden.

Door het stopzetten van een bedrijf kon Steffen een smeltoven en gietkruiken aankopen en begon hij zelf te gieten. Na enkele mislukkingen, zoals te weinig ontluhting, niet voldoende gesmolten brons, verkeerde verhoudingen in de legering, kreeg Steffen, mede door het uitwisselen van ervaringen en vakkneepjes met vriend beeldhouwer Irénée Duriez, al gauw het gieten onder de knie. Eens het brons afgekoeld, worden de gietvormen geopend, het verharde zand afgekapt en kan men zien of het gieten gelukt is. Dan komt het harde labeur van de afwerking: luchtkanalen verwijderen, oneffenheden, oplassen, slijpen tot het oppervlak glad is, zandstralen, patineren of volledig oppolieren, uitzoeken van de sokkel. Daar Steffen alleen unica 1/1 wenst te maken, kan alleen het bronzen beeld behouden worden.

Toen hij zich in Normandië een koffertje Opinel messen aanschafte en deze op een stuk isomo uitprobeerde, viel alles op zijn plaats en

ontstond wat hij noemt: 'the white trail'. Tijdens onze jaarlijkse lange reizen hakt en snijdt Steffen 's avonds op de camping, bij een pint of een glaasje jenever, zijn te gieten vormen uit het lichte en vooraf tot blokken van verschillende formaten versneden isomodel, een spoor van witte resten achterlatend. Toen kwam de vraag naar grotere, niet meer zelf te gieten, tuinbeelden en drong het zoeken naar een nieuwe techniek zich op.

Toen hij de opdracht kreeg voor een beeld van 3 meter in edelstaal vergrootte hij het isomodel tot een maquette in hardboard. Op deze manier kwamen nog enkele monumentale stalen creaties tot stand. Op aanraden en met medewerking van zijn galerijhouder Hans Fohan begon Steffen tuinsculpturen in gelaste bronsplaten, vaak met inwendige steunstructuren, te maken. Hiervoor moet elk vlak van het isomodel in licht karton overgenomen worden. Deze worden, in de gekozen vergroting, geprojecteerd, weer in karton bestendigd en met de guillotineschaar uit de bronsplaat gesneden.

Dan begint weer het harde werk van de afwerking. Alle genummerde delen moeten aan elkaar gelast, geslepen, gezandstraald, gepatineerd en in de was gezet worden.

Door het gebruik van al deze verscheidene technieken heeft Steffen zich een poly functioneel atelier uitgebouwd waarvan hij, na enkele jaren slabakken, weer op volle toeren gebruik maakt.

Bovendien is hij weer naar zijn oude liefde, het hout, teruggekeerd. Door het voorhanden zijn van andere uitvoeringsmogelijkheden kan hij nu veel beter het geduld opbrengen om de houtsculpturen op natuurlijke wijze te laten drogen. Ook kleurt hij de beelden niet altijd meer zodat de houtstructuur en het vakmanschap van het opvullen met spieën meer tot zijn recht komt.

Het gebruik van al deze verschillende materialen en technieken beïnvloedde uiteraard ook de vormgeving. De eerste met de hand afgewerkte beelden hadden vooral ronde organische vormen. De gegoten bronzen sculpturen krijgen, door het snijden met messen, reeds een meer rechthoekig lineair uitzicht. Dit wordt in de monumentale werken doorgevoerd waar de vlakken door vlijmscherpe snijlijnen geaccentueerd worden. Als jeugdige beeldhouwer kapte Steffen vooral realistische vrouwen- en karakterfiguren.

Al vlug evolueerde hij naar de abstracte vormgeving. Waar de gegoten bronzen vaak nog realistische elementen vertonen getuigen zijn monumentale werken van een volledige sobere abstractie.

Magda Raeymaekers, 2012

Interview Steffen Christensen

door Roland Ranson & Bart Madou
foto's: Bart Madou, Steffen Christensen

Buiten regen, hagel, sneeuw, wind, een rotweer. Binnen een rijk versierde, ouderwetse kerstboom, knetterend haardvuur, lage houten gebinten, een gezellige zetel, twee poezen, verse sterke koffie.

Wij zijn aanbeland bij Steffen Christensen, beeldhouwer.

Onderuit gezakt in zijn knusse zetel vertelt Steffen in dat prachtige Deense Vlaams honderduit! We springen van de Vlaamse hak op de Deense tak.

Christensen. Meer Deens kan een naam niet zijn.

Klopt! Ik ben in Kopenhagen geboren, maar ik heb met mijn ouders wel op vijftig verschillende plaatsen in Denemarken gewoond. Ik was goed veertien toen ik van school af ben gegaan. Toch las en leerde ik toen al zeer veel op mezelf. In groepsverband werken was mijn ding niet, ik ben altijd graag op mijn eentje geweest, zoals zoveel kunstenaars trouwens.

Ik heb al vroeg een wereldreis gemaakt, samen met een vriend. Zo waren we op een bepaald ogenblik in Rome, waar ik probeerde aan wat 'overlevingsgeld' te geraken met krijttekeningen op de voetpaden. Toen is er daar een Belgische vrouw op mij afgekomen die graag een kopie van zo'n tekening wilde. 'Als je ooit in België bent, kom dan maar af, ik zal je ervoor betalen', zei ze. En dat heb ik ook gedaan.

Ja, en wat die kunst betreft, dat is eigenlijk van jongs af aan begonnen. In het begin schilderde ik, maar ik legde de verf heel dik op het doek of het paneel. Op een dag kwam er een beeldhouwer in de winkel van mijn ouders en die zei: 'Jij bent een beeldhouwer, geen schilder!'

Hij heeft me dan enkele trucjes geleerd, maar ik heb ook een opleiding voor beeldhouwen gevolgd. Ik kreeg les van Kai Nielsen, de beeldhouwer die het beeld van Hans Christian Andersen heeft gemaakt; het staat naast het stadhuis in Kopenhagen.

Daarna kwam de legerdienst, waaruit ik 'gelukkig' door een kniebreek wat vroeger kon ontsnappen. Voor de kost polierde ik toen vooral meubels in de antiekzaak van mijn vader, maar ik wilde, toen al, vooral creatief bezig zijn.

Hoe heb je je echtgenote leren kennen?

Dat zit wel ingewikkeld in elkaar.

Toen ik in België was, bezocht ik de Gentse vrouw die ik in Rome had ontmoet. Zij bood mij aan om haar buitenverblijf in Hertserberge op te knappen voor kost en inwoning. De twee Brugse co-huurders Magda en Anneke kwamen mij af en toe van drank en spijs voorzien. Zo heb ik mijn huidige vrouw Magda leren kennen. Zij had een vaste job, ik dus niet. Zo heb ik mij aan de kunst kunnen wijden, dankzij die zekerheid van haar. Ik kon vrij vlug tentoonstellen in Brugge. Het liep van in het begin vrij goed met mijn werk. Eerst woonden we in Brugge en na ons huwelijk in 1967 heeft mijn vrouw onze huidige woning, een hoevetje in Zedelgem, gevonden.

Hier ben ik begonnen met het kappen in boomstammen, vooral notelaar. Dat is zeer degelijk hout, dat in vergelijking met ander hout niet zo erg barst. Het hing hier vol beelden aan de zoldering. Om te drogen. En je hoorde dat hout, die beelden barsten. Daarna werden die barsten opgevuld en ik 'bruineerde' die beelden met beits zodat ze een mooie glans kregen.

Nu werk ik bijna volledig in brons, gegoten brons en gelast brons.

De sculpturen die we daar zien, zijn die allemaal van brons?

Niet allemaal, er zijn er ook van edelstaal bij, maar het probleem met edelstaal is dat je de fouten veel beter ziet, de golvingen bijvoorbeeld.

Hoe ben je zo snel in het kunstmilieu geïntroduceerd kunnen worden?

Mijn vrouw had een vriendin die getrouwd was met de kunstschilder Roger Corty. Hij introduceerde mij hier en daar. Corty was toen een bekend figuur in Brugge. Met hem heb ik ook nog in Gent

geëxposeerd en later ook met mijn buurman, Herman Baert. Die heeft 20 jaar hier naast ons gewoond.

Brons en edelstaal zeg je. Gedaan met hout?

Ik beeldhouw nog wel eens in hout, maar, zoals ik het al gezegd heb, hout barst en dat is het grote probleem. Tijdens mijn recente tentoonstelling in het gemeentehuis van Zedelgem is er veel beginnen spijten omdat het daar zo warm en droog was. Het grote nadeel van hout is dat het zich zet. Je moet zeker met zes maanden rekenen om een beeld te laten drogen, en dan komen er nog barsten in. Ideaal is het om zo'n houten beeld in een niet te warme, niet te droge omgeving te plaatsen. Huizen met centrale verwarming zijn doorgaans weinig geschikt. Met meubels is dat net zo: denk maar aan tafelbladen die open en dicht gaan met de warmte en de vochtigheid. Hout is een levende materie, maar toch bijzonder aangenaam om mee te werken. Vandaar dat ik nog altijd graag in hout werk. Brons daarentegen stinkt echt en je wordt er smerig van, helemaal groen. Niet leuk hoor.

Foto: Steffen Christensen

Soms wordt me gevraagd om een houten beeld in brons af te gieten, maar de prijs van zo'n bronzen beeld is vrij hoog. Toch mag je niet vergeten dat zo'n beeld natuurlijk veel langer, om niet te zeggen eeuwig meegaat.

Heb je een eigen oven?

Er staat hier een oven om brons te smelten. Vroeger had ik ook een keramiekoven, samen met mijn buurman, kunstenaar Herman Baert. Ik heb namelijk een tijdje keramiek gedaan, maar dat lag mij helemaal niet. Ik ben een kapper en met klei moet je opbouwen, toevoegen. Ik neem liever weg. Ik ben dus een beeldhouwer, geen boetseerder. Kappen is alles of niets; als er een stuk weg is, is het voorgoed weg, hoewel, in hout zou je desnoods wel weer iets kunnen toevoegen, maar dat doe ik nooit. Als het kappen mislukt, gooi ik het hele stuk weg.

Op reis werk je met piepschuim. Hoe doe je dat juist?

Ik gebruik grote stukken piepschuim en die versnijd ik dan met een mes, liefst een heel scherp mes. Ik plan niets, ik begin te snijden en plots merk ik dat er een vorm ontstaat. Dan snij ik verder tot ik een aanvaardbaar resultaat verkrijg.

Is dit piepschuim een soort voorstudie van een sculptuur?

Zo zou je 't kunnen noemen, een driedimensionale voorstudie. Ik doe dat ook in mijn atelier, maar nu is het veel te koud om daar te zitten werken. Daarom zit ik de laatste tijd binnen in huis, te tekenen op mijn iPad. Dat is een prachtig instrument. Ik teken er iets op met mijn vinger en krijg onmiddellijk inspiratie. Echt een magnifiek toestel. Als je wat ziekjes bent en je ligt in je bed, dan kun je daar gewoon liggen tekenen. En dat gaat behoorlijk ver hoor. Eerst teken je dus iets en dan heb je een ander programma om die 'vingertekening' te bewerken, in te kleuren enz. Het is eigenlijk een beetje zoals met beeldhouwen: je maakt een tekening met heel veel beweging in en dan begin je daarin te schrappen en weg te vegen.

En kunnen die tekeningen dan inspireren voor een beeld?

Neen, meestal niet! De tekeningen bestaan op zichzelf. Mijn beelden worden altijd direct gemaakt, geen schetsen vooraf dus. Als jonge kunstenaar deed ik dat soms wel, iets aftekenen op de vier zijden van een blok, maar dat voelt te hoekig aan. Nu begin ik er gewoon aan en dan komt het vanzelf, tenminste als ik een goeie dag heb. Met schrijven zal dat ook wel zo zijn zeker? Niet alle schrijvers weten hoe hun verhaal precies zal verlopen. Ze beginnen vaak zonder te weten waar ze zullen uitkomen. Mijn vrouw is wel helemaal anders. Zij plant werkelijk alles. Zelfs bij die kerstboom daar, wist ze perfect wat en waar ze alles zou hangen.

Heb je voorbeelden naar wie je opkijkt?

Vroeger vooral Ossip Zadkine; niet al zijn werken maar vele zijn echt prachtig. En Henri Moore natuurlijk. En dan is er nog de Italiaanse beeldhouwer van wie ik de naam nooit kan onthouden, Umberto Boccioni. Van de huidige generatie ben ik niet zo vol. Ik heb het niet zo voor dat soort mensen die een dag in een berenvel

rondlopen in een galerij en daarvoor dan 12 miljoen opstrijken. Komaan zeg!

Je hebt ook samengewerkt met Irénée Duriez?

Ja, een fijne vent, hoor. Een echte maat van mij. Hij is naar mij toegekomen toen hij beelden in tin goot. Van alle metalen heeft tin het laagste smeltpunt. Ik werkte toen in brons en deed alles zelf, ook het gieten. Irénée kwam naar mij toe om te zien hoe ik alles deed en hij is dan zelf beginnen brons gieten, op grote schaal. Hij werkt nu met vijf, zes mensen en ja hij blijft vasthouden aan het figuratieve. Hij is daarmee populair geworden, ook in het buitenland. Irénée werkt ook naar model en hij giet met de verloren wastechniek. Ik werk meer met abstracte vormen. Ik heb hem lang geholpen met brons gieten. Luc Ledeyne uit Veurne ken ik ook goed en het kunstenaarsduo Stefaan Depuydt en Livia Canestraro uit Snellegem. Die laatste durft nogal eens oplopen met mijn werk.

Ben je beïnvloed door andere kunstenaars?

Nee, ik doe mijn ding. Heel misschien toch Ossip Zadkine, maar als je bezig bent met je eigen beeld, dan denk je daar niet meer aan. Ik begin aan iets en dan komt het wel, zonder dat ik daarover hoeft na te denken. Ik kan mij wel voorstellen dat de gebeurtenissen uit mijn leven onbewust meespelen bij het ontstaan van een werk. Wat een mens maakt past uiteindelijk altijd bij zijn aard, toch?

Je bezit in elk geval een herkenbare persoonlijke stijl. Interresseren andere kunstvormen je ook?

Zeker! Telkens als we op reis gaan, springen we wel een of meerdere musea binnen. In Parijs is dat altijd Pompidou of tentoonstellingen natuurlijk. De echte toppers vind je wel in de schilderkunst. Er zijn veel meer schilders dan beeldhouwers.

Welke schilders spreken je het meeste aan?

Ik ben zo slecht in namen... maar in elk geval Rothko en Francis Bacon. We zijn in Dublin zijn atelier gaan bezoeken, enfin eigenlijk een reconstructie ervan.

Andere kunsten? Wat literatuur betreft, heb ik heel veel sciencefiction gelezen, massa's! Ik was een echte fan omdat het onbekende, het onmogelijke mij zo boeide, ook al was het niet altijd goed geschreven. Ik ben nog altijd erg geïnteresseerd in de jongste ontwikkelingen op het gebied van de ruimtevaart, denk bijvoorbeeld maar aan de exploratie van Mars. Of in de biologie, eigenlijk alle nieuwe ontdekkingen boeien mij. Op mijn iPad heb ik een programma dat 360 Graden heet. Daar krijg je alles voorgeschoteld wat pas ontdekt werd in de wereld, bijvoorbeeld op het gebied van de nanotechniek. Wonderbaarlijk! Je hoeft zelfs niet meer voor je tv-toestel te gaan zitten, je kunt je iPad gewoon meenemen naar bed.

Foto: Steffen Christensen

Wat ik nog wilde zeggen, ook Andy Warhol vind ik goed. Ik herinner mij een schilderij van hem in een galerij in Knokke. Dat schilderij was volledig in diamantstof gemaakt. Dat vond ik echt zeer goed. Dat is helemaal iets anders dan een stuk gras oprollen. Dat laatste vind ik maar niets, maar wat Warhol daar vervaardigd heeft, dat moet je kunnen. Ik heb veel respect voor techniek, techniek moet je bezitten!

Wat vind je van de oude meesters, Rubens, Rembrandt... ?

Ik ben die gaan bekijken in de musea, in Antwerpen bijvoorbeeld. Zeker heel mooi, maar voor mij te bombastisch, veel te druk. Dat was in het begin ook het probleem met mijn beelden, veel te 'barok'. En trouwens, al die heilige zaken, die liggen mij niet. Bruegel is veel eenvoudiger, dat past beter bij mij.

Staan er beelden van jou in musea?

Nee, niet in musea maar wel in permanentie bij verscheidene gerenommeerde galerijen in Knokke, Menen, Kopenhagen, Düsseldorf, Leeuwarden, Ootmarsum... met afwisselende belangstelling en succes, talrijke beelden van mij zijn zelfs in Amerika terechtgekomen. Maar in musea? Niet waar ik weet van heb. Wel heeft een neef van de Deense koning een beeld van mij in die Knokse galerij

gekocht voor zijn kasteel in Frankrijk. Maar eigenlijk houdt dat soort zaken mij niet bezig.

Over muziek hebben we het nog niet gehad.

Ik luister naar veel soorten muziek, maar ik hou vooral van klassiek en zeker van jazz. Er zijn zelfs zenders waar je alleen maar jazz hoort. Maar hele moderne jazz, de zgn. free jazz is toch mijn ding niet. Het mag iets melodieuzer zijn. En dan natuurlijk de klassieke componisten: Tsjaikovski, Beethoven, Bach... Mijn vrouw is zot van Bach.

Over reizen heb je al iets verteld.

Dat is het domein van mijn vrouw. Ik ben alleen maar de chauffeur. Zij zegt dan: naar links, naar rechts, rechtdoor. Sinds we samen zijn hebben we heel Europa gezien. En uiteraard Denemarken. Toen mijn ouders nog leefden gingen we tot drie keer per jaar. Nu niet meer, behalve de laatste jaren een paar keer met de kleinkinderen, naar Legoland dan.

Ervaar je een groot verschil tussen Denemarken en hier?

Nee, integendeel, ik vind heel veel overeenkomsten tussen beide landen. Vroeger was men hier eerder teruggetrokken van aard. Nu niet meer, de jeugd is vlotter en zelfbewuster geworden. Dat hadden de Denen ook, die teruggetrokkenheid, maar als ze een 'dreupel' gedronken hebben, dan komen ze vlug los.

Steffen Christensen, van harte bedankt voor dit interview

Steffen Christensen (Kopenhagen, °1941), zoon van een antiekhandelaar
Hollevoordestraat 14, 8210 Zedelgem
E-Mail: steffenchristensen@telenet.be

Gehuwd met Magda Raeymaekers, 2 kinderen Tim en Uri, 3 kleinkinderen
Karlijn, Selme en Lars.

Beelden in hout, brons en edelstaal-ballpointtekeningen.
Tentoonstellingen in Denemarken, Duitsland, Nederland en talrijke steden
en locaties in België.

Foto: Steffen Christensen

Foto: Bart Madou

Foto: Bart Madou

Bespreking van 'Ontvlugting' van Ingrid Jonker

door Karin van der Raad-Doornik

Inleiding

Tot aan de jaren zeventig van de vorige eeuw werd er in bijna alle bloemlezingen en literatuurmethodes voor de middelbare school uitgebreid aandacht besteed aan de Afrikaanse letterkunde. De behandeling van het werk van dichters als Totius, Celliers, Van Wyk Louw en Opperman maakte dat Nederlands en Afrikaans als een literaire eenheid werden gezien. Apartheid, culturele boycot en Mammoetwet maakten daar eendrachtig een eind aan, maar vooral dankzij de waardering voor Elisabeth Eybers verdween de affiniteit met het Afrikaanse dichterschap toch niet helemaal. Nu zijn het Antjie Krog en - nog recenter - Ronelda S. Kamfer die de Afrikaanse poëzie levend houden, maar aan hen ging Ingrid Jonker in feite vooraf.

Het werk van Ingrid Jonker (1933-1965) raakte na haar dood in de vergetelheid, totdat Nelson Mandela in 1994 de allereerste zitting van het democratisch gekozen parlement van Zuid-Afrika opende met haar gedicht 'Die kind wat doodgeskiet is deur soldate by Nyanga'.

In Nederland kreeg ze bekendheid door Saskia van Schaiks documentaire *Korreltjie Niks is My dood* (VPRO, 2001) en de film *Black Butterflies* uit 2011 met Carice van Houten en Rutger Hauer.

Jonkers gedichten zijn een weerspiegeling van haar onstuimige karakter en een diepgeworteld verdriet. Verdriet om een vader die haar keer op keer afwijst. Verdriet om haar jonggestorven moeder. Verdriet om haar mislukte liefdesrelaties. Maar ook verdriet om haar verknipte moederland waarin de rassensrijd steeds feller wordt. Door haar scherpe kritiek op het apartheidsregime en dus ook op de regering, waarin haar eigen vader ironisch genoeg zitting had, lukte het haar lange tijd niet om haar werk gepubliceerd te krijgen.

De laatste periode van haar leven belandde ze enkele keren in een psychiatrische inrichting, waar ze als manisch depressief werd

gediagnosticeerd. In de vroege ochtend van 19 juli 1963 liep zij bij Kaapstad de zee in en maakte zo een einde aan haar leven. Ze liet een dochtertje achter van zeven jaar.

Over het in deze aflevering behandelde gedicht 'Ontvlugting' verklaarde Ingrid Jonker in een interview op 22 juni 1956 dat dit gedicht haar van al haar gedichten het liefst was.

ONTVLUGTING

Uit hierdie Valkenburg het ek ontvlug
en dink my nou in Gordonsbaai terug:

Ek speel met paddavisse in 'n stroom
en kerf swastikas in 'n rooikransboom

Ek is die hond wat op die strande draf
en dom-allenig teen die aandwind blaf

Ek is die seevoël wat verhongerd daal
en dooie nagte opdis as 'n maal

Die god wat jou geskep het uit die wind
sodat my smart in jou volmaaktheid vind:

My lyk lê uitgespoel in wier en gras
op al die plekke waar ons eenmaal was.

Ingrid Jonker (1933-1965)

Uit: Ik herhaal je. Vertaling Gerrit Komrij. Nawoord
Henk van Woerden, Podium, Amsterdam, 2000.

Vooraf

De gedichten van de Zuid-Afrikaanse dichteres Ingrid Jonker (1933-1965) vind ik betoverend: je kunt ze keer op keer lezen en genieten van de klank, de bezwerende toon, de lyriek. Je hoeft niets te weten over de achtergrond om ze te kunnen waarderen. Maar nadat ik in *Ik herhaal je* (in 2011 verscheen de 11e druk) Henk van Woerdens biografische schets had gelezen, zag ik in het gedicht 'Ontvlugting' verontrustende flashbacks en vooruitwijzingen naar gebeurtenissen in Jonkers leven. In dit opzicht zou de

titel van het boek (naar het gelijknamige gedicht 'Ek herhaal jou' uit 1963) ook goed bij dit gedicht gepast hebben. Ik zal dit straks proberen aan te tonen. De biografische schets door Henk van Woerden is trouwens verre van volledig. In een nawoord verklaart de auteur dit uit de ontoegankelijkheid van de primaire bronnen. Het Jonker-archief is niet ter inzage beschikbaar. Op vier ongepubliceerde proefschriften over Ingrid Jonker rust een embargo. Van Woerden moest zich daardoor behelpen met secundaire bronnen: krantenknipsels, artikelen, memoires, verhalen en herinneringen van betrokkenen.

Het sterkst vind ik de sfeertekening van de Gordonsbaai waar Ingrid Jonker haar vroegste jeugd doorbracht. Van Woerden putte hiervoor uit zijn eigen herinneringen.

Verder laat de schets voor mij veel te raden over. Over Ingrids dochtertje Simone wordt niets gezegd over de periode dat zij tussen de twee en zeven jaar is. Woont zij aldoor bij Ingrid in Afrika? Waar is zij als Ingrid naar Europa reist? Er wordt niet echt een tijdsbeeld geschetst over de tijd van de Apartheid en Ingrids rol in de toenmalige Zuid-Afrikaanse maatschappij is wat mij betreft onvoldoende belicht. Ze lijkt geen politieke rol te spelen, raakt alleen in opspraak door stevige kritiek te uiten op het toenmalige literaire establishment. De afwijzing door haar vader Abraham Jonker is zonder meer tragisch te noemen. Hij is degene die de gehate censuurwetten doorvoerde.

Het gedicht 'Ontvlugting'

Het gedicht heeft een eenvoudige structuur: zes strofen waarvan de twee regels telkens op elkaar rijmen. In de vertaling heeft Gerrit Komrij dit volrijm voor de helft intact gelaten. In regel 1 en 2 is halfrijm gebruikt: 'ontvlucht' en 'terug', en in regel 5 en 6 assonantie: 'draaft' en 'toeblaft'. Ook in regel 7 en 8 is assonantie toegepast in 'daalt' en 'maal'.

strofe 1

Uit hierdie Valkenburg het ek ontvlug
en dink my nou in Gordonsbaai terug:

*Hier, aan dit Valkenburg, ben ik ontvlucht
en droom mij nu in Gordonsbaai terug:*

'Dit Valkenburg' zal verwijzen naar de psychiatrische inrichting waar Ingrids moeder Beatrice in 1940 verbleef, toen Ingrid zeven jaar was. Zij was daar opgenomen nadat zij geprobeerd had zich de polsen door te snijden. Noemt de dichteres deze plaats omdat ze zich die herinnert uit de tijd dat ze haar moeder daar bezocht? Of is het een metafoor voor de waanzin die de ik wil ontvluchten? Het griezelige is dat Ingrid zelf in 1961 ook in de psychiatrische kliniek in Valkenburg opgenomen zal worden, als haar eigen dochtertje Simone zeven jaar is.

'Gordonsbaai' is de plek van haar vroege jeugd, waar zij tochten ondernam met haar oudere zus Anna. Een plek aan de Kaapse kust waar ze opgevoed werden door oma Cilliers, de moeder van haar moeder Beatrice. Ze heeft er vele gelukkige herinneringen aan.

strofe 2

Ek speel met paddavisse in 'n stroom
en kerf swastikas in 'n rooikransboom

*Ik speel met kikkervisjes in een stroom
en kerf er runen in een wilgenboom*

Hier is het natuurkind aan het woord, haar jongere, wilde 'ik' die onbekommerd speelt in een stroom. Komrij vertaalde de 'swastikas' in 'runen'. We verbinden sinds de Tweede Wereldoorlog de swastika, het hakenkruis, met de nazi's. Dit moet Ingrid Jonker in 1956 ook bekend geweest zijn, dus ik vraag me af waarom ze daarvoor koos. Vanwege de politieke implicatie? Zou ze de oorspronkelijke betekenis van het heilige symbool van het hindoeïsme in gedachten gehad hebben? Ik zie hier ook een vooruitwijzing in vanuit het kind naar haar latere, literaire werk: het kerven van tastbare tekens in de boom staat voor de blijvende nalatenschap van haar gedichten.

strofe 3

Ek is die hond wat op die strande draf
en dom-allenig teen die aandwind blaf

*Ik ben de hond die langs de stranden draaft
en dom-alleen de avondwind toeblaft*

Uit deze regels spreekt grote eenzaamheid. De hond blaft maar er komt geen antwoord. Dit kan de onzekerheid verbeelden die zij zowel als dichteres als de dochter van haar vader voelt. Zij wil zich uiten door middel van haar poëzie maar is bang niet gehoord te worden, laat staan erkend door haar vader Abraham Jonker.

strofe 4

Ek is die seevoël wat verhongerd daal
en dooie nagte opdis as 'n maal

*Ik ben de schrokop-zeevogel die daalt
en dode nachten opdist als een maal*

In de oorspronkelijke taal staat '*verhongerd*', dat Komrij vertaald heeft in '*schrokop*'. Deze woorden vind ik wezenlijk van betekenis verschillen. Een schrokop associeer ik met een gulzigaard die niet per se hongerig hoeft te zijn. De vogel in Ingrid Jonkers versie is hongerend (naar liefde), er spreekt emotionele deprivatie uit. Het is het verlangen naar liefde en bevestiging, maar het 'dalen' oftewel duiken, levert alleen 'dode nachten' op. Wellicht zijn dit de liefdesnachten met haar minnaars, die haar achteraf gedesillusioneerend achterlaten, maar waarover ze in haar gedichten schrijft ('*opdist*').

strofe 5

Die god wat jou geskep het uit die wind
sodat my smart in jou volmaaktheid vind:

*De god die jou gebouwd heeft uit de wind
zodat mijn smart volmaaktheid in je vindt:*

De god verwijst naar de zeevogel, de 'ik' in regel 7 die het kind heeft gecreëerd, maar wreed laat vervliegen in de wind. De smart is het heimwee naar dat kind en wordt 'volmaakt' genoemd omdat het kind nergens meer te vinden is.

strofe 6

My lyk lê uitgespoel in wier en gras
op al die plekke waar ons eenmaal was.

*Mijn lijk ligt uitgespoeld in wier en gras
op al de plekken waar ik met je was.*

De 'ik' heeft twee verschijningsvormen: het kind dat verdronken is en de oudere ik die afscheid moet nemen van de jongere ik, het kind dat de ik ooit was, dat speelde in de Gordonsbaai. In deze strofe zie ik een griezelige vooruitwijzing naar de verdrinkingsdood van Ingrid Jonker, negen jaar later.

Opvallend is de grote verwantschap met 'Puberteit' uit dezelfde bundel:

Puberteit

Die kind in my het stil gesterf
verwaarloos, blind en onbederf

in 'n klein poel stadig weggesink
en iewers in die duisternis verdrink

toe jy onwetend soos 'n dier
nog laggend jou fiesta vier.

Jy het nie met die ru gebaar
die dood voorspel of die gevaar

maar in my slaap sien ek klein hande
en snags die wit vuur van jou tande:

Wonder ek sidderend oor en oor
Het jy die kind in my vermoor...?

*Bovenstaand artikel is eerder verschenen in: Klassiekers,
een uitgave van Meander, 10/10/2012
www.meandermagazine.net*

De eerste zin

door Bart Madou

"Een nauwe straat loopt dood tegen den hoogen botten achtergevel van een pakhuis."

Een zin – een eerste dan nog - die een hele roman samenvat, je moet het maar kunnen. Wat leren wij uit die zin? Het gaat over een straat, geen brede boulevard, maar een nauwe straat, een steeg. Bovendien loopt die steeg dood, het zal dus allicht geen lange straat zijn, maar ergens een aftakking van een andere straat. Je kunt wel in die straat, maar je moet er langs dezelfde kant weer uit, je kan niet verder lopen (rijden met een auto bijvoorbeeld lijkt al heel ver weg). Wil je toch doorlopen dan bots je tegen de gevel van een pakhuis, nee niet de voorgevel, maar de achtergevel. De achtergevel van een pakhuis, daar verwacht je dus geen pralerig decor van, maar een blinde muur, vele meters hoog, van grauwe baksteen. En ja, het is een botte achtergevel, meer bepaald heeft de schrijver het over 'den hoogen botten achtergevel', de eerste drie woorden van dat viertal staan in de oude spelling, het verhaal zou wel eens kunnen dateren uit de eerste helft van de 20ste eeuw of nog vroeger. Dat alles doet behoorlijk Dickensiaans aan. Waarover zou een boek met dergelijke openingszin wel kunnen gaan? Wel, je hoeft er dus maar mensen bij te plaatsen. Welke mensen? Nogal wieses, superrijken en gewone rijken ga je daar niet vinden, de al dan niet gezette burgers zie ik ook niet direct uit een voordeur stappen. Nee, je verwacht er bewoners van huizen met gevels die (naadloos) passen bij de 'botten achtergevel' van het pakhuis, grauwe goedkope baksteen en afgebladderde deuren en raamkozijnen, ramen met versleten gordijntjes – als ze er al hangen. Daar wonen ze dan: verschoppelingen, werklozen, armoezaaiers, ... les damnés de la terre. Of niet soms? Wat doet dat soort mensen in zo'n soort straat? Nietsen, voor de deur hangen, bezopen mannen schelden hun vrouwen uit, slaan ze, kijkende wijven schelden hun dronken mannen de huid vol, krijsende kinderen in lompen springen in overblijvende plassen. Onbeweeglijk: oude, magere, gerimpelde gezichten van oudjes – maar zo oud zijn die oudjes niet, neem dat maar aan – ze zitten omgekeerd met hun armen op de leuning van een afgeschilferde stoel aan hun voordeur en spuwen tabakspruimen op de grond. Hun lach klinkt schor, je ziet de stoppels op hun pezige kin onder hun bijna tandeloze mond staan.

En die niet zo oude oud geworden mannen grinniken vaak als ze naar de gesloten kant van hun straat kijken, de achtergevel van het pakhuis. Tussen de woorden van die eerste zin lees je het eigenlijk al: met dat pakhuis of achter dat pakhuis zit het niet goed, daar komen nog problemen van. Ze kijken ernaar en grinniken, ze zwijgen of ze kijken een zeldzame keer naar omhoog, naar het zwerk. Morgen zal het gaan regenen (en binnen regenen, maar daar liggen ze niet meer van wakker), na regen komt zonneschijn. Ze kennen elkaar, de bewoners van de straat, niet bij naam, maar met hun bijnaam: de ratte, de slunse, Pietje Pek, het waterkieken, madam Kalle. Ze zijn niet met zoveel en ze hebben er altijd gewoond, zo ervaren ze hun burens en voor de rest moeten ze van de buitenwereld, de andere kant van de straat, daar waar de wereld begint, niet weten. Omgekeerd geldt het ook, niemand van buiten hun straat die maar enigszins weet heeft van hun straat, ja dat is het: een vergeten straat waarin vergeten mensen wonen met een vergeten leven. Niet vergeten is hun verhaal, dat hebben we te danken aan Louis Paul Boon. Aan één zin had hij al genoeg, maar hij weet er duizenden zinnen aan toe te voegen, duizenden variaties op dit ene thema: een vergeten doodlopende straat met zijn vergeten doodlopende bewoners. Ik ben benieuwd.

Louis-Paul Boon, Vergeten straat, De Arbeiderspers, 2009, 328 p.

Elsenspingsels

De kledingzaak

door Els Vermeir

Ze hadden er allemaal wat meewarig naar gekeken, toen het kleine boetiekje aan de rand van de stad de deuren opende. Het was een klein, oud gebouwtje met een ouderwetse glazen deur en ramen die geverfd waren in een kleur waarvan je je kon afvragen of het een originele tint van gebroken wit was, of een door de zon verbleekt vaalgeel.

In de vitrine slechts enkele jurkjes, vrij eenvoudig maar wel stijlvol, al beantwoordden ze niet echt aan de gangbare modenormen. De grote modeketens beschouwden de nieuwe boetiek als een zoveelste kleine zelfstandige die zich richtte tot één of ander excentriek publiek, een nichemarkt die niks te maken had met het grote "mainstream" publiek waar zijzelf hun klanten oogstten.

De luxueuze haute couturezaken waren er dan weer gerust in dat hun rijke, snobistische clientèle zich niet zou verwaardigen in kle-

ding rond te waren waarop niet de één of andere beroemde merknaam prijkte, een subtieler alternatief om niet ostentatief met het (dure) prijskaartje op je kraag te hoeven rondlopen.

Dat de uitbaatsters – twee vriendinnen waarvan de ene eigenhandig kleren maakte en de andere de zaak runde- aanvankelijk toch een aantal klanten wisten te lokken, baarde niemand zorgen. De vermeende vrouwelijke nieuwsgierigheid moest nu eenmaal gestust, en van elke nieuwe bakker wil iedereen wel eens koeken proeven.

De verbazing en de bijhorende onrust stegen, naarmate het succes van de zaak toenam. Al na enkele weken verscheen er een advertentie "stikster gevraagd", kort daarna gevolgd door "verkoopster gezocht", en nog geen half jaar later prijkte op de troosteloze vitrine de triomfantelijke aankondiging: "wij verhuizen!"

"Dat betekent het einde," troostten de gefrustreerde concurrenten zich. Ze hadden het wel vaker gezien: kleine beginnelingen, amateurs eigenlijk, die het slachtoffer werden van hun eigen succes en zich diep in de schulden staken om hun zaak te kunnen uitbreiden, wat dan echter de jaloezie van hun klanten aanwakkerde, waardoor die het voor bekeken hielden en de zaak uiteindelijk de deuren moest sluiten. Ook hier was het slechts een kwestie van tijd, hoopten ze.

Maar die hoop bleek ijdel te zijn en toen zowel de ene als de andere soort kledingzaak zijn omzet zag dalen, begonnen ze het wonderboetiekje in de gaten te houden. Waar zat het geheim? Met welke ingenieuze marketingtruc wisten de dames hun klanten aan zich te binden? Ze konden er niet echt de vinger op leggen, maar ze gingen tot het uiterste om de naald in de hooiberg – of de boetiek, in dit geval - te vinden waar de dames zoveel garen bij sponnen. Ze hielden nauwlettend de vitrine in de gaten, zochten in alle dag- en weekbladen naar advertenties en promoties, en stuurden er zelfs enkele familieleden op uit om als nepklanten achter het zo gegeerde geheim trachten te komen.

Niets mocht baten. De boetiek volgde dezelfde koopjesperiode en braderijprijzen, adverteerde met soortgelijke reclame, en in de winkel zelf waren nergens hypnotiserende muziek, speciale verlichting of roesverwekkende aroma's te bespeuren. Het enige wat alle klanten te kennen gaven, was dat ze zich veel gelukkiger voelden na een bezoek aan de boetiek.

Toen de twee uitbaatsters vijftienvintig jaar later besloten om hun zaak – die intussen was uitgegroeid tot een ongeëvenaard succes met honderden vestigingen over de hele wereld - te verkopen om te gaan rentenieren, wist een sluwe journalist hen dan toch te overhalen om eindelijk het geheim van hun succes te onthullen.

“Ach,” grinnikte een van de intussen bejaarde dames, “het is gewoon een kwestie van psychologie. Dames vinden zichzelf doorgaans te dik –of net te dun. Wij zorgen er voor dat ze er net iets beter uit zien dan thuis. Met slimme spiegels!”

Verwilderd

door Staf de Wilde

In Praise of Idleness

Rond 1935 publiceerde de grote Engelse filosoof Bertrand Russell het essay 'In Praise of Idleness', wat wel eens ten onrechte wordt vertaald als 'lof op de luiheid'. Russell was zelf allesbehalve lui.

Zijn kerngedachte: onze industrialisatie maakt het mogelijk dat mensen slechts een beperkte tijd loonarbeid moeten verrichten, de rest van hun dagen kunnen ze besteden aan zelfontplooiing. Ik ben ervan overtuigd dat deze stelling vandaag meer dan ooit te voren waar is: loonarbeid is slechts één vorm van werken, zowel voor het individu als voor de samenleving is die zelfontplooiing van minstens even groot belang.

Bij de term 'zelfontplooiing' verwijs ik graag naar de 'individuele' van Carl Gustav Jung: het gaat om de realisatie van alle positieve potenties die in jou aanwezig zijn maar die dikwijls worden onderdrukt door routine, door een eenzijdige organisatie van de loonarbeid, of zelfs al vroeger door een bekrompen onderwijs.

Ik geloof dat de geschiedenis van onze beschaving er een is van voortschrijdende emancipatie en zich bevrijden van de noodzakelijke of noodwendige loonarbeid is daar één element van.

De zelfgekozen arbeid die in de zelfontplooiing aan bod komt, is naar mijn inzicht veel interessanter.

Ik herhaal wat ik in een vorige tekst heb gezegd: ik geloof in de noodzaak van een time out, van tijdelijke ledigheid, maar niet in een permanente staat van nietsdoen: dat bevredigt geen enkele mens.

De vraag is wat voor werk we dan wel aanvaarden als arbeid en op welke manier dit werk kan bijdragen aan het welzijn van de samenleving: ik gebruik met opzet de term 'welzijn' en niet 'welvaart' omdat het eerste veel belangrijker en vervullender is dan het tweede.

Terloops wil ik een van mijn stokpaardjes nog eens van stal halen: het vrijwilligerswerk bij sportclubs, in de culturele en sociale sec-

tor, denk aan de mantelzorg. Dit werk is essentieel om te komen tot een gezond maatschappelijk weefsel.

Terug nu naar de notie 'arbeid'. Ik zal gemakkelijheidshalve beginnen met mezelf. Ik heb tot mijn 57ste les gegeven, dikwijls parttime om gezondheidsredenen. Daarna ben ik volop beginnen schrijven, dat doe ik elke dag en volgens mij is dat ook arbeid. Bovendien is het maatschappelijk relevante arbeid want vele mensen hebben er blijkbaar een boodschap aan. In die zin stel ik mijn talent dus ten dienste van de gemeenschap en ik doe dat doelbewust: ik wil gelezen worden en ik wil dat mijn woorden betekenis krijgen voor andere mensen.

Het is waar dat een aantal collega's deze drive niet voelen: zij hebben gekozen voor hobby's die geld opbrengen of die uitsluitend henzelf plezier opleveren. Ik vind dat zij wat missen en tekort schieten in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, daarom spreek ik van een gebrekkige 'mentale gezondheid' omdat ik ervan overtuigd ben dat een mentaal gezonde persoon wil bijdragen, elk op zijn of haar manier.

Tot op vandaag, en nog voor een lange tijd, leven we in een maatschappij waarin de klemtoon eenzijdig valt op arbeid die enkel het bruto nationaal product verhoogt, maar niet het netto nationaal welzijn. We hebben beide nodig.

Een ander voorbeeld wordt geleverd door de kunstenaars en de sociaal of politiek geëngageerden. Zolang kunstenaars geen commercieel succes kennen, is hun bijdrage aan de economie nihil. Maar de schoonheid en diepgang van hun kunst kunnen wel het welzijn bevorderen of ze kunnen uitnodigen tot reflectie wat ook pure winst is.

Ik droom immers van een wereld waarin niet enkel het individu zich ontplooit maar ook de gehele gemeenschap, ik droom ervan – en ik heb als leraar ondervonden dat het mogelijk is – dat de gemiddelde intelligentie en kunstgevoeligheid erop vooruitgaan, net als de sociale betrokkenheid.

En die waarden worden niet voortgebracht door de economie met haar verplichte loonarbeid: die waarden worden gerealiseerd door een vrijwillig engagement in de kunst, in een sociaal of politiek netwerk.

Denk aan Facebook: dit kan worden gebruikt om zinledige boodschappen de wereld in te sturen maar men kan er ook schoonheid mee verspreiden of beelden en teksten die nopen tot bezinning of die een aanmoediging zijn voor wie er eventjes door zit en een steuntje kan gebruiken. Ik vind het dus idioot dat men een sociaal netwerk als Facebook idioot noemt: alles hangt af van het gebruik.

Mensen die bezwaren maken tegen mijn vorige tekst over de zogenaamde 'profiteurs' zitten gevangen in de louter economische logica van het marktdenken. Tegen deze vrij genoemde markt die allesbehalve vrij is, kan men allerlei bezwaren aanvoeren, bijvoorbeeld dat ze enkel voor een minderheid op aarde welvaart creëert, het andere deel van de wereldbevolking wordt in de armoede en ellende gelaten of wordt daar door het marktsysteem juist ingeduwd. Ik kan deze markt dus geen succes noemen: zolang ze steunt op uitbuiting en roof van grondstoffen zal ik ze blijven aanklagen. En aan de andere kant – aan onze kant – veroorzaakt ze stress, een onbevredigbaar verlangen naar meer en meer, dus het tegendeel van welzijn of welbehagen.

En daar ging het bij Russell om: welvaart en economische groei kunnen niet de norm zijn. De uiteindelijke norm om een systeem te evalueren is het welbehagen van zoveel mogelijk mensen. Daar hoort het recht op luiheid bij als men dat begrijpt als de noodzaak van een time out, maar in essentie wordt het welbehagen enkel door 'werken' voortgebracht, door het leveren van een inspanning die voorafgaat aan de ontspanning. Vrijen is ook lastig, je kunt er ferm van zweten maar het is de meest democratische manier om tot voldoening en levensvervulling te komen – tenminste als het gaat om meer dan de ontmoeting van twee lichamen.

Tot welk besluit wens ik nu te komen? Ik geloof in de arbeid als men die zo ruim mogelijk definieert, veel ruimer dan de noodwendige loonarbeid. Echt luie mensen zijn volgens mij lege mensen waar iets aan schort. Ze hebben niet geleerd of ze zijn het vergeten dat een menswaardig bestaan onmogelijk te realiseren is door permanent te luiëren. Deze mensen hebben een heropvoeding nodig, ze moeten worden wakker geschud.

Noem mij gerust naïef, maar ik blijf er als pedagoog in geloven dat het laatste mogelijk is: althans in mijn meest optimistische momenten. In een meer pessimistische toestand denk ik ook wel eens samen met Walter de Buck: 'ge kunt een kei zijn vel niet afstroepen'.

de haan 23 jul. 12

Horen, zien en schrijven...

"Je hebt twee soorten mensen: degenen die de wereld in twee soorten mensen verdelen en degenen die dat niet doen"

(Ernest Jones, secretaris van Sigmund Freud)

**Zo onzegbaar is het landschap
dat bomen buigen uit respect
de sneeuw de aarde onderdekt
en vocht onder de zolen kraakt**

**de wouden zwijgen, weiden
wachten rustig af, tot het toch weer
lente wordt en gras, verdord
van uit de soberheid ontwaakt**

**zo wit en naakt en toegetakeld
door de stilte, toont zich in
maneschijn een kleurverschil
dat hier tot zuchten toe ontroert**

**tot elke zin de tijd vervoert,
en een gedicht zich schrijven wil.**

Beleefd

Laudatio Aimée en René bij de voorstelling van De la Fontaine in 't Brugs, vrijdag 26 oktober 2012

door Roland Ranson

Foto: André Callier

Dames en heren,

Petivi eruditionem. Haec ultraripa factor fecit.

U vreest nu, dames en heren dat er een of andere obscure leider van een of andere nog veel obscuurdere Vlaams nationalistische partij voor u staat. Vrees niet, niets is minder waar.

Laat ons even bovengenoemde Latijnse tekst naar het Nederlands vertalen. Petivi eruditionem betekent in de taal van Vondel: ik heb gezocht naar wijsheid. Maar veel belangrijker nog dan de vertaling is telkens de eerste lettergreep van die twee woorden: 'pet' van petivi en

'er' van eruditionem, samen vormen ze de voornaam Peter.

Bekijken we nu de rest van de tekst: Haec ultraripa factor fecit, of in 't Nederlands: dit zijn de producten welke die daar op de andere oever, die van Houtryve dus die hier vandaag gehuldigd wordt, als dichter (factor) heeft gemaakt (fecit).

Als we nu van die tweede zin van elk woord telkens de eerste letter nemen H(aec) u(ltraripa) f(actor) f(ecit), dan krijgen we de naam Huff. Samen met het vorige Peter Huff dus, de alias, het pseudoniem van René Van Houtryve, auteur van deze monumentale La Fontaine in het Brugs, verlucht en geïllustreerd door niemand minder dan de onvolprezen beeldend kunstenaar Aimée Mary, tevens echtgenote van de auteur. Zowaar een dubbele verdienste! Ook haar wordt vandaag hulde gebracht.

Aimée werd geboren in Nice en moest als Franstalige, met vallen en opstaan, haar weg zoeken in Vlaanderen.

Het lot heeft haar helaas, of mag ik het zeggen, misschien wel gelukkig voor de kunst, van kindsbeen af beperkingen opgelegd.

Die fysieke ongemakken noopten haar ertoe als kind voortdurend door te lezen en te tekenen de op de loer liggende verveling op afstand te houden. Het is niet overdreven te stellen dat Aimée al van in de vroege kindertijd betoverd werd door het tekenen en schilderen. Naarmate zij ouder werd en zich als kunstenaars ontwikkelde heeft zij zélf het tekenen en schilderen betoverd.

Aimée haar eigenlijke opleiding in de schone kunsten had plaats in de academie hier in Brugge. Vier jaar van haar jonge leven gaf ze gul aan de beeldende kunst. Het was in die tijd niet uitzonderlijk Aimée in alle ochtendlijke vroegte met de fiets door de Brugse straten te zien razen van de Home Bethlehem naar de academie om zich al voor het ontbijt te wijden aan de boetseerkunst. Daarna werd vlug - vlug ontbeten om de rest van de voormiddag verder te zwoegen in de ateliers. Meestal werden dan stillevens geschilderd. 's Namiddags kon men dan enigszins bekomen, maar onze kunstenaars keek al reikhalzend uit naar het vervolg: een zeer intensieve cursus tekenen die plaatsvond van 18.00 u. tot 21.00 u. In het laatste jaar: levend model (eindelijk verzuchtte Aimée). Levensgroot. Namen die haar in grote dankbaarheid zijn bijgebleven: meneer Michiels en mevrouw Desloovere.

Aimée over die cursus tekenen: 'Dat was toen, zoals nu nog altijd trouwens, een echte ontspanning voor mij. Hoe intensiever en moeilijker het was, hoe liever ik het had, hoe spannender ik het vond.'

Onder de bezielende leiding van o.a. directeur Alexis Roose bereikte Aimée na 4 jaar de eindmeet. Ze veroverde de gouden medaille met maar liefst 92% van de punten. Haar grote dankbaarheid gaat vandaag de dag nog altijd uit naar die directeur die voor haar de cursus kunstgeschiedenis in het Frans liet vertalen.

Uiteindelijk sloot ze haar studie af met het winnen van de prijs dr. Demeyer, een geldprijs(je) die/dat Aimée in staat stelde René van haar goede bedoelingen te overtuigen door het te investeren in een niet onaanzienlijke uitzet.

Aimée ontmoette René bij vrienden. Hij verklaarde zich bereid, volledig altruïstisch, dat spreekt, haar wat dieper in te wijden in de Nederlandse taal. Tot op vandaag, vele jaren later dus, is René er nog altijd van overtuigd in Aimée een uniek talent verder op weg (op zijn weg?) te hebben geholpen. Als ik hem mag geloven, en dat doe ik zonder ook maar de geringste beperking, heeft hij nooit een betere leerlinge ontmoet. Dat dit intensieve taalbad uiteindelijk resulteerde in een echtverbintenis lag dan ook in de lijn der verwachtingen.

Door René leert Aimée dan de Korrekelder kennen, een theater geleid door gedreven mensen en omringd door een hele bende

kunstminnaars. Een ervan zal Aimée nooit vergeten. Tot vandaag denkt ze nog met veel liefde en groot respect terug aan Albert Setola. Hij is het geweest die Aimée als het ware bevrijd heeft van het streng academische. Nu nog vindt zij dat ze door hem een reuzenstap voorwaarts heeft gezet. Bovendien heeft hij haar gestimuleerd om ondanks haar gezin met twee en later drie kinderen te blijven schilderen.

Als ik haar naar haar voorkeur vraag, blijkt onmiddellijk dat tekenen slechts op de tweede plaats kwam. Schilderen is altijd nummer één geweest bij Aimée. Toch heeft zij het tekenen, voornamelijk naar de natuur en buiten nooit versmaad. Gedenkwaardig zijn de uitstappen met Albert Setola, bv. naar Parijs. Daar werd van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, in groep, getekend. Het resultaat: pakken tekeningen, helaas allemaal weggegooid; het papier was niet tegen de tijd bestand.

Op aansporing van diezelfde Albert Setola begint Aimée te schilderen vanuit de herinnering. Zij schildert Brugse taferelen, thuis in haar atelier of in de woonkamer, uit het hoofd. Ook dat beschouwt zij als een grote stap vooruit. Hieruit blijkt ook dat zij zeer zwaar de nadruk legt op de verbeelding, veel meer dan op de reële realiteit. Zij heeft als eerste, met dergelijke werken, in de Korre geëxposeerd en zo de weg geëffend voor talloze kunstenaars. Dat heeft ze dan nog diverse keren, bij speciale gelegenheden, herhaald.

Illustreeren, zoals nu die 26 fabels van La Fontaine heeft zij niet zo vaak gedaan. Door omstandigheden is Aimée van haar favoriete bezigheid het schilderen moeten overschakelen op tekenen, en op de grafische technieken (gravure, ets, lino) waarvan het tekenen de basis vormt. Onlangs nog bedacht ze een verhaal (ook literaire kwaliteiten zijn haar blijkbaar niet vreemd) en illustreerde dat.

Waarom nu La Fontaine illustreeren? Aimée is opgegroeid met de inhoud van die fabels, en vooral de zedenles, de moraliteit op het einde van elk verhaal sprak haar erg aan. René had de tekst eerst in het Brugs hertaald en dat vond Aimée veel mooier dan de Nederlandse tekst. Dat Brugs, vond zij, was veel natuurlijker en spontaner, het stond veel dichterbij de mens. En juist dat inspireerde haar. En nu vond zij dat de lino-snede de techniek par excellence was om die mooie fabels te "verbeelden", in de meest letterlijke betekenis van het woord, hard zwart - wit, heel direct dus.

En Aimée, zij tekent voort, elke dag. Een dag zonder tekenen is voor haar een verloren dag; dat was toen in het prille begin zo, dat is nu niet anders. Het resultaat is telkens opnieuw wonderbaarlijk en doet denken aan de art brut. Nog altijd gaat ze wekelijks twee keer, als het kan drie keer naar het zeefdrukatelier in de academie van Eeklo. Van een overgave gesproken.

Mogen we, hier en nu, hopen dat de cirkel zich nog niet volledig sluit voor deze grote dame wier leven altijd in het teken van de kunst zal blijven staan.

En dan, dames en heren, is er de vraag: wie haalt het nu in z'n hoofd om een aantal fabels van Jean De La Fontaine in het Brugs te vertalen?

Dat is gebeurd door een auteur, geboren en getogen op Sint-Anne, die niet graag naar buiten treedt, die de status van OV ruim verkiest boven die van BV maar die toch wel uit is op waardering en erkenning. Dus, dames en heren, laten we het nu even hebben over Peter Huff, over René Van Houtryve en zijn niet vertaling maar hertaling van La Fontaine.

René Van Houtryve is, net als Aimée trouwens, in het bezit van een schier eindeloze creativiteit. Die wordt ervaren als een zegen, maar ook als een vloek. Het schrijven, niet alleen van vertalingen in het Brugs maar ook van mooie Nederlandse poëzie, is voor de auteur een bevrijding van de angst voor de vergankelijkheid en de nutteloosheid. René zegt daarover: "Ik denk niet aan de dood als ik schrijf, als ik niet schrijf denk ik voortdurend aan de dood." Ik verwijs hier even naar de dichter J.C. Bloem en pas zijn verzen aan deze situatie aan:

Denkend aan het schrijven kan ik niet slapen.

En niet slapend denk ik aan het schrijven.

(Tussen haakjes, de fabels die u zich daarnet aangeschaft heeft, dames en heren, werden letterlijk tijdens de nachtelijke uren door

de auteur in een soort van trance, met een soort van écriture automatique aan het papier toevertrouwd.)

Met andere woorden, auteurs als Peter Huff mogen dan wel in staat zijn hun sublieme taalvermogen op alle mogelijke manieren bot te vieren, ze worden geen dag, geen uur, geen minuut door de taaldruif met rust gelaten.

Al van in zijn jongste jaren is René behekt door klanken, door woorden, door taal. Bij hem wonen zwei Seelen in einer Brust. Hij zegt dan ook van zichzelf: "Ik ben een Romaanse natuur gezegend met een Germaans taalvermogen."

Dat Romaanse uit zich in de schrik voor uitersten, de angst voor het grootse en het weidse, en de hang naar de beslotenheid, de rust, ja eigenlijk de hang naar het aardse.

Het Germaanse komt tot uiting in een abstraherend taalvermogen of misschien beter nog uitdrukingsvermogen. Ook de grote liefde voor het dialect, de eigenlijke en pure natuur van het volk, behoort tot deze sfeer.

Door het openstaan voor zowel het Romaanse of het verworvene enerzijds, als voor het Germaanse of het endogene anderzijds komt de auteur tot de vaststelling dat elke taal subliem is en wil hij af van de larmoyante soms helaas nog al te Vlaamse misvatting: "Wat wij niet kennen, hebben we niet lief".

Vandaar dat hij graag bij zijn grote voorbeeld en letterlijke buur Gezelle op bezoek gaat, niet bij de Gezelle van het katholieke particularisme, maar bij de taalkrachtige Gezelle. Van Houtryve spiegelt zich aan de grote West-Vlaming en vindt in hem een zielsverwant op het gebied van de taalcreatie, op het gebied van het scheppen van nieuwe woorden. Volgens hem is dit het exclusieve terrein van het dialect. Het algemeen (beschaafd) Nederlands heeft die kracht niet.

Daarom ook deze vertaling uit het Frans naar het dialect, naar het Brugs. Het woord vertaling klopt hier niet helemaal; laten we het liever hebben over een HERTALING. De moeilijkheid van het vertalen heeft René gevat in zijn artikel 'Gezelle herworden' naar aanleiding van de vertaling van Gezelle in het Frans (door pater Willems) en in het Engels (door Christine D'Haen). Dat 'herworden', hertalen betekent dat vertalen een aantal dimensies erbij krijgt: het betekent niet alleen de tekst in de levende werkelijkheid van een bepaalde periode plaatsen, maar ook die tijd vertolken in het Brugs, opnieuw creëren met dat Brugs waarover hij van jongs af aan zo rijkelijk beschikt. De auteur is in de huid gekropen van De La Fontaine en heeft van hem een Bruggeling gemaakt. Hierbij weze opgemerkt dat de 'hertaler' te maken kreeg met het Frans uit de 17de eeuw, dus moest hij teruggaan naar die tijd om er als het

ware de 17de-eeuwse sfeer op te snuiven. Bovendien was het ook zo dat de ziel van de la Fontaine enkel en alleen in de volkstaal, in casu het dialect te vatten is. En wat de poëzie of misschien algemener de taal van de la Fontaine betreft: de hertaler heeft met grote behendigheid de klip van de rijm dwang omzeild. De goedkope Franse rijmen werden in het Brugs niet overgenomen omdat boven alles de spontaneïteit, de levendigheid van de dialecttekst van het allergrootste belang was. De lezer zal merken dat het woord in de tekst als het ware vanzelf geboren werd.

Het Brugs heeft als dialect tot de jaren 50 - 60 van de vorige eeuw nog behoorlijk stand gehouden maar is sindsdien constant aan het verzwakken onder druk van het AN, en het staat nu misschien wel onder een nog immensere druk van de zgn. tussentaal. Laten we wel wezen en toegeven dat het AN zonder meer noodzakelijk was om Europees te gaan denken, er was namelijk wel degelijk een standaardtaal nodig. Toch mogen we de ogen niet sluiten voor het feit dat het Nederlands hier beschouwd werd en wordt als eerste vreemde taal, net als een andere vreemde taal en dat daardoor helaas al het spontane in de kiem wordt gesmoord.

Als men de zaken oplettend en van dichterbij bekijkt, blijkt er nu wel een revival van het dialect aan de orde van de dag te zijn. Het Welsh en het Fries zijn blijkbaar aan een opleving toe; ook met het Brugs zou dat het geval zijn. Blijkbaar maken we tezelfdertijd een herleving van de volksziel mee. Het zou ons niet verbazen mochten wij leven in een periode dat er inderdaad iets aan het gisten is. Mag ik in dit verband, in het verband van het Brugse dialect verwijzen naar het werk "De zeer rijke uren van een Bruggeling" geschreven door, u hebt het goed geraden, René Van Houtryve. Dat het nog niet gepubliceerd is, is een zeer pertinente vaststelling.

Waarom nu juist Jean de la Fontaine in het Brugs?

Dat werd door de auteur helemaal niet bewust gekozen. Hij hoort nu nog steeds hoe Aimée die fabels aan de kinderen voorlas en voordroeg. En die Franse woordenstroom is dus blijven hangen en plots waren die klanken zo gerijpt dat René pen en papier nam en zoals eerder gezegd automatisch in het Brugs oogstte wat al zo lang gezaaid was en tot bloei kwam.

Tot zover een aantal bedenkingen bij het ontstaan van een Brugs meesterwerk.

Als we goed luisteren, dames en heren, horen we de grote Brugse meester in de epiloog enigszins relativerend bezig over het dagelijks bestaan van een taalkunstenaar. Ik citeer en u vergeeft mij mijn Blankenbergse tongval:

och Vriënd,

je wil me toë - d - (h)et uuterste drîven

om 't zeur en 't zoēte van de Liēfde te beschrīven.
Awal, 'k gon 't doēn!
Messchiēn schiēt 'k in viēr en vlamme,
wa wordtjies toē een vers bīe:ngerapt.
'k Gon bliē zīn : godwit is (h)et de latste ziēleschramme
da Cupido, (...) mīn up m'n nekke lapt..
Ik dank u.

Beleefd

door Bart Madou

Op de vuist met Faust

Kunstfilosofe Marlies De Muynck opende de lezingenreeks met een algemeen inzicht in het faustthema. Maar ze ging verder, ze belichtte niet alleen Faust doorheen onze cultuur, maar zij gebruikte ook Faust als perspectief om iets te weten te komen over onze eigen cultuur. Eerst liet zij zien hoe wijd verspreid die Faust wel is en wat de impact is op onze cultuur. Ze lichtte de voorlopers toe (bij de H. Theophilus, Mariken van Nieumeghen) en daarna enkele merkwaardige Faustfiguren onder wie Johannes Faust, de Faust van Marlowe en natuurlijk die van Goethe.

Zij wees ons op de vier basiselementen die we in alle Faustverhalen terugvinden, namelijk: de kennisproblematiek, het pact met de duivel, de Christelijke setting en een nieuwe tijd die doorbreekt.

De tweede lezing in het drieluik over Faust belichtte het thema in de vooral 20ste eeuwse muziek. Musicoloog Maarten Beirens belichtte onder meer de Schönberg-Webern-link in de muziek die beschreven wordt in Doktor Faustus van Thomas Mann.

Het tweede deel van de lezing ging over Faust en het communisme, met de Faust-cantate "Seid nüchtern und wachet" uit 1983 van Alfred Schnittke als centrale inzet, wat een leuke parallel biedt met die andere briljante 20ste-eeuwse literaire Faust-bewerking: Boelgakovs De Meester en Margarita.

Tenslotte kregen de aanwezigen nog een toelichting bij twee muziekvoorbeelden uit Apocalipsis cum figuris, een opus van de Duits-Nederlandse componist Konrad Boehmer, een creatie uit 1984.

De derde en laatste lezing in het drieluik over Faust handelde over de roman Doktor Faustus of Het leven van de Duitse toondichter

Adrian Leverkühn, verteld door een vriend, zoals de ondertitel luidt.

Zoals we van Thomas Mann mochten verwachten ging het hier om meer dan een louter biografische vertelling. Heel de impasse waarin de Duitse cultuur en Duitsland zelf zich bevond eind de jaren '20 vormt tussendoor het decor. Parallellen met Friedrich Nietzsche, Thomas Mann zelf en uiteraard met Faust zijn soms subtiel, vaak erg openlijk aanwezig in deze stevige roman van meer dan 500 bladzijden.

Een totaalbeeld van dit werk brengen in nog geen anderhalf uur, je moet er bijna een pact met de duivel voor gesloten hebben. Roland Ranson is er in geslaagd dit huzarenstukje tot een meer dan behoorlijk einde te brengen. Als afsluiter van dit jaar, althans wat de literaire salons betreft, konden we het niet beter treffen.

Te Belevén

door Bart Madou

Marguerite Yourcenar en de Vlaamse schilderkunst

25 jaar na het overlijden van de schrijfster Marguerite Yourcenar komt het Musée de Flandre te Cassel met een expositie waar literatuur en schilderkunst met elkaar vermengd worden. Een manier om door de ogen van Yourcenar de subtiliteit van de Vlaamse schilderkunst te zien en een uitzonderlijke literaire persoonlijkheid beter te leren kennen.

Bij betrouwbaar weer: geleid bezoek op zondag 20 januari 2013

Ik wandel door Theresienstadt

In het getto van Theresienstadt woonden naast vele gewone Joden vooral intellectuelen en kunstenaars. Van de Duitse commandant Siegfried Seidl – een historicus en germanist – kregen de bewoners toestemming om lezingen, culturele avonden en concerten te organiseren. Er ontstonden opera's, er werden symfonieën gespeeld en zelfs het Requiem van Verdi heeft er weerklonken. Er was een cabaret, Karussel, waarin de Joodse filmregisseur Kurt Gerron als acteur optrad. Vele anderen beëindigden hun kunstcar-

rière in Theresienstadt en werden daarna naar de vernietigingskampen getransporteerd. Ook in andere kampen zijn er culturele en artistieke uitingen geweest, vaak betekende dit voor de kunstenaars een laatste houvast en een weliswaar bittere troost.

Gemeentehuis Loppem, 17 februari 2013 om 11 uur

Helden & antihelden: Sophie Scholl / Wladyslaw Szpilman

Sophie Scholl en haar broer Hans, studeerden tijdens de Tweede Wereldoorlog aan de universiteit van München. Daar kwamen ze in contact met een ondergrondse verzetsgroep Die weiße Rose, die het nationaalsocialisme bestreed. Zo verspreidde Sophie Scholl antifascistische pamfletten op de universiteit. Ze werd echter betrapt en ter dood veroordeeld en terstond geëxecuteerd.

Sophie Scholl: 21 februari 2013, aanvangsuur en plaats nog te bepalen

De pianist Władysław Szpilman is vooral bekend geworden door de bekroonde film *The Pianist* van Roman Polanski, gebaseerd op de memoires van Szpilman.

Alleen zijn deze memoires enigszins 'bijgekleurd' en worden heel wat feiten verzwegen. Bovendien heeft Szpilman zich na de bevrijding niet altijd zo netjes gedragen tegenover zijn compagnons de route uit het getto van Warschau.

Wladyslaw Szpilman: 21 maart 2013, aanvangsuur en plaats nog te bepalen

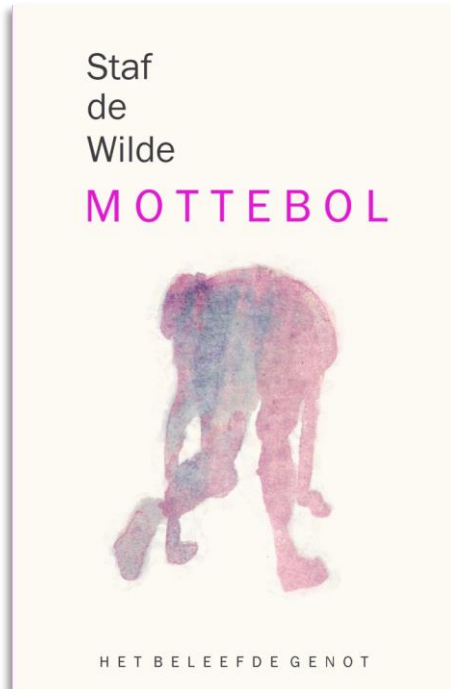
Cultureel Praag

Chris Spatz neemt ons mee op een stedentrip naar Praag. Geen stad in Europa veranderde de voorbije jaar zo sterk van uitzicht en mentaliteit.

Chris Spatz schreef voor Uitgeverij Lannoo de reisgids 100x Praag.

Zondag 10 maart 2013, 11 u – Gemeentehuis Loppem

Nieuwe publicatie van Het Beleefde genot

Mottebol is een ongeveer 45-jarige leraar ten tijde van het Dutrouxschandaal. Hij leeft met zowat iedereen in onmin: met zijn Gentse huisjesmelker, met zijn schooldirecteur en sommige collega's. En in de eerste plaats met zichzelf.

Hij trekt met een werkbrigade naar Nicaragua en schrijft een verhaal over zijn teleurstellende ervaringen.

Mottebol is een rebelse chaoot die verzeilt in een paranoïde psychose en wordt opgenomen op de psychiatrische afdeling van een algemeen ziekenhuis waar hij in botsing komt met een non, een hoofdverpleegster. Deze hoofdstukken proberen zijn desintegratie weer te geven.

Na een 'ontsnappingspoging' wordt hij vastgehouden in eenzame opsluiting en platgespoten.

Het boek wordt afgesloten met een fictief interview met het fantoom van Louis Paul Boon: het gesprek gaat in het bijzonder over de Lolitafiguur in het werk van Boon omdat dit meisjestype ook in het leven van Mottebol een belangrijke rol speelt.

Staf de Wilde (Hamme aan de Durme, 1948) publiceerde een veertiental dichtbundels. Hij werd verscheidene keren bekroond, onder meer in 1980 met de Vijfjaarlijkse Guido Gezelleprijs van de Stad Brugge. Dit is zijn eerste roman.

Verkoopprijs: € 18 – leden HBG: € 15

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

X

X, de letter

De onbekende. 'In deze situatie ben jij de x' zei ik tegen haar. Wie die haar is weet ik niet meer, een verdubbeling van haar x-gehalte dus. Bij mijn weten komt er in het alfabet geen andere medeklinker voor die op zichzelf zoveel symboliseert. Klinkers, ja in alle talen kunnen ze eendimensionaal een (soms belangrijke) betekenis hebben: a in het Engels, het Frans en enkele andere Romaanse talen; e in veel talen betekent het 'en' net als i, in het Engels is i, maar dan als I geschreven wel de meest gebruikte solitaire klinker met een betekenis; o lidwoord, ook of en u, wellicht het enige klinkerwoord in het Nederlands, zoals het Engelse I, vaak met hoofdletter, om U tegen te zeggen? Maar medeklinkers an sich? Nee dus. X vormt daarop geen uitzondering, maar zoals gezegd de onbekende par excellence maar ook genetisch gesproken een belangrijk symbool, te weten voor het X-chromosoom en samen met zijn partner het Y-chromosoom vormen beide chromosomen dan het mannelijke geslacht. Het vrouwelijk geslacht moet het doen met slechts twee X-chromosomen, nou ja slechts... Een man heeft

een X- en een Y-chromosoom en 22 paar andere chromosomen, samen dus 46. De vrouw heeft een paar X-chromosomen en 22 andere paren die gelijk zijn aan die van de man. Om maar te zeggen, het verschil tussen man en vrouw is bijzonder, ja bijzonder klein, microscopisch gesproken nauwelijks merkbaar, en het verschil zit dus in die extra X, die vermaledijde onbekende. Jezelf kennen, het is misschien nog te doen, of in elk geval het proberen waard, maar de vrouwelijke X? Nee, bedankt, ik begin er niet meer aan. Onbekend is onbemind zegt het spreekwoord. Zelf zou ik het eerder als het grafschrift voor de onbekende soldaat (de soldaat x?) gebruiken, maar de enkele nog levende vaderlandslievende oud-strijders zouden het mij kwalijk kunnen nemen, en nee, iemand kwetsen is het laatste wat ik zou willen. X, de onbekende. Als je het nader durft te bekijken zouden er meer X'en zijn dan wat anders en de paradox (eindigt op x) is natuurlijk dat hoe bekender het onbekende wordt, hoe onbekender het nog niet gekende. Vind je de oplossing voor vraagstuk A, duiken er meteen tien vraagstukken van A1 tot A10 op. Maar hoeveel X'en ken ik in mijn eigen leven? Of beter wat zijn de voornaamste, want ik vrees dat dit lijstje oneindig lang zou worden. Eén X heb ik genoemd, degene tot wie ik zei: 'In deze situatie ben jij de x' en beschouw dit maar als een pars pro toto. Al mijn andere X'en zijn ook deze van iedereen vermoed ik, al kan het best zijn dat velen zich niet van hun ontbrekende kennis bewust zijn – dat zij leven in vrede (en rusten nadien ook). De liefde bijvoorbeeld. Könnt ihr der Liebe Wesen mir ergründen? De opdracht die koning Hermann aan de zangers op de Wartburg gaf voor zijn concours. Alleen Tannhäuser wist het wel, maar omdat hij zijn mond voorbij praatte ("Ik weet het dames en heren want ik was op de Venusberg") werd hij terstond naar Rome op wandel gestuurd. De muziek dan – of de kunst in het algemeen. Waarom beweert iedereen dat werk zus een meesterwerk is en werk zo goedkope kitsch? Iedereen? Laten we stellen: de kenners, de experts. Elk kunstwerk bevat een voldoende dosis x om eerlijk aan jezelf te bekennen: eigenlijk weet ik het niet. Of het weer: net zoals de economie beter te naspellen dan te voorspellen. Achteraf, ja, ja, aangezien dit en dat werd het dus zo en zo. Achteraf, nochtans waren die aangeziens daar ook al vooraf, maar toen heetten ze nog x. Wat kunnen we weten? Wat weten we? Een variatie op de vragen van Kant. Ik kan slechts repliceren met de woorden van een andere land- en (iets jongere) tijdgenoot, Goethe in zijn Faust: "Da steh' ich nun, Ich armer Tor! Und bin so klug als wie zuvor"

Kwamen ook in aanmerking: xhosa (Nelson Mandela!), xenofilie

Xenophon

Mijn relatie met Xenophon kan je bezwaarlijk amicaal noemen, niet dat we vijanden waren, integendeel, eigenlijk had ik wel een zekere jeugdige bewondering voor de man, niet zozeer om wat hij bijeen schreef, maar om zijn getuige zijn van dat waarover hij schreef, de tocht der tienduizend of zoals het verhaal gruwelijk in de oren van veel leerlingen klonk, de Anabasis. Het verhaal over de tienduizend Griekse huursoldaten (het waren er in feite 13.000) die met prins Cyrus de Jongere optrokken tegen diens broer, de Perzische koning. Een Grieks drama op zich tussen die twee broers, maar de Anabasis is ook een machtige beschrijving van de woeste landschappen en de vreemde volksstammen die Xenophon onderweg ontmoette en na de Anabasis (letterlijk: de heenreis, de tocht naar het binnenland), volgde ook de Katabasis, de terugreis uit het binnenland (de Grieken waren tot in het huidige Bagdad geraakt!) met daarin de beroemde beschrijving van de overgebleven Grieken (ze waren nog met 5000 en zonder Cyrus) die na veel ontberingen eindelijk de Middellandse zee zagen en deze huilend als kleine kinderen begroetten met "Thalassa! Thalassa!". Als ongerieflijke leerling van wijlen Jozef De Fuster - in zijn nadagen heeft hij het nog tot pastoor van Hertsberge geschopt - waren die woorden ook om te wenen. Het Grieks, het was een aaneenschakeling van x'en voor mij.

Kwamen ook in aanmerking: Françoise Xenakis (vrouw van, zie hierna)

Xenakis

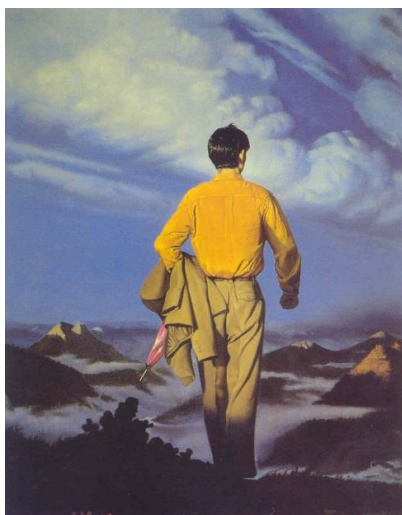
Het voordeel als componist om een naam met een X te hebben. Ik vermoed dat hij zowat de enige is, of correctie: de enige die ik bij naam ken en ook enigszins mee gedweept hebt - in mineur dan wel om het bij een muzikale terminologie te houden. Ja, de tijd dat ik nogal opliep met wat toen 'elektronische' muziek heette. Diarmorphoses was zo een stuk, of Pithoprakta. En of dat nu mooi was? Eigenlijk niet, maar als broekje van 16 of daaromtrent moest ik mij wel een air geven en kon ik daar niet neerbuigend over doen. Nu, ik moet wel toegeven, als je zelfs dat soort muziek (?) een aantal keren gehoord hebt, begin je er toch wat van te houden. Eén van de voordelen was onder meer dat als de naald op de plaat kraste je niet zeker was of het nu bij de compositie behoorde of of het een echt artefact was. Intussen heeft een intense speur-

tocht naar deze antieke platen met elektronische muziek niets opgeleverd. Het moet zijn dat ik al dat jeugdsentiment op een blauwe maandag van de hand gedaan heb. Exit Xenakis.

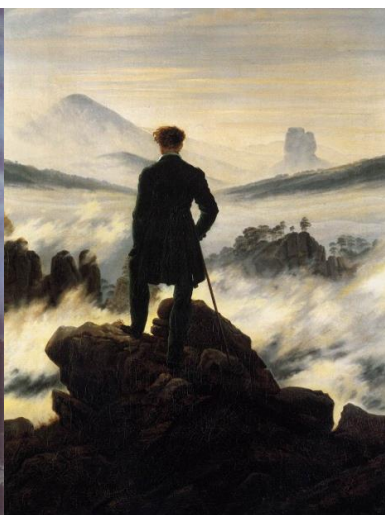
Kwamen ook in aanmerking: bij gebrek aan X'en, niemand dus.

Xingwei

Wang Xingwei (of Xing Wei) is een Chinees schilder, geboren in 1969. Hij stelt soms nogal controversiële taferelen samen. Bekend is zijn versie van Mein Kampf, waarop hij zichzelf afbeeldt met Adolf Hitler bijvoorbeeld. Maar mijn voorkeur gaat toch uit naar een doek dat hij 'Blind' genoemd heeft en waarop een man op de rug gezien staat afgebeeld (jammer van die paraplu). Het schilderij doet mij denken aan één van mijn lievelingsschilderijen, namelijk 'De wandelaar boven de nevelen' van Caspar David Friedrich, een werk uit 1817 dat druipt van Duitse romantiek en waar ik altijd de laatste regel uit het lied Der Wanderer van Schubert aan associeer: "Dort, wo du nicht bist, dort ist das Glück". Voor de rest doen de schilderijen van Xingwei enigszins Hopperachtig aan, een echte favoriet zou ik hem niet noemen, maar ja die X nietwaar.

Xingwei, Blind

Caspar David Friedrich,
De wandelaar boven de nevelen

Xanten

Xanten aan de Rijn in Noordrijn-Westfalen. Hier heb ik voor het eerst gekampeerd en dus een tent opgezet. Op zich geen heldendaad natuurlijk, ware het niet dat ik die dag geplaagd werd door de hevigste buikkrampen ooit en op de koop toe ging het om een ouderwetse tent van het merk Lido (of was dat het type?) voor 6 personen, met voortent, slaapvakken en bebloemde gordijntjes vooraan en opzij. Eer zo'n ding opstaat ben je er wel even mee bezig. Maar uiteindelijk kon ik dan 's anderdaags met een gezicht alsof ik een aftreksel van dollekervel gedronken had het APX bezoeken. Het APX is een vreselijke afkorting, je zou denken één of andere extensie van een elektronisch document (appendix?), maar nee Archäologischer Park Xanten is een reconstructie van de ooit wat verder gelegen Colonia Ulpia Traiana. In feite een groots opgezet openluchtmuseum in een uitgestrekt park, een Romeins Bokrijk (en daar doe nu ik nu even niet geringschattend over) met veel erop en eraan: een stadsmuur, een volledig gereconstrueerd amfitheater, een haventempel, een badhuis, een Romeinse bouwkraan (een 'pentaspastos', met een takel van vijf katrollen dus) en een obligate cafetaria met souvenirwinkeltje enzovoort. Volledigheidshalve moet ik eraan toevoegen dat je er ook originele stukken vindt, meestal: restanten van een aquaduct, fundamenten van de thermen, grafstenen enzovoort ook. In de jaren zeventig van de vorige eeuw zeker de moeite waard, zeker als je de pedagoog wou uithangen tegenover je kinderen, vandaag, vier decennia later... geen idee, een nostalgisch weerzien dringt zich op.

Kwamen ook in aanmerking: geen.

Volgende aflevering: W

Horen, zien en schrijven...

"Het mooie is niet schattig. Het mooie wortelt in het magma van het onverklaarbare. Het schattige kirt op de loopplanken van deze wereld, de wankele bodem van de lichtzinnigheid."

(Fritz Raddatz, Duits literatuurcriticus, in: Nexus 61)

Het favoriete boek

Op de sofa met Marc Calmeyn

Foto: Bart Madou

Boeken...

Reeds als student was ik een fervent lezer. Van de vele boeken die ik toen verslonden heb, blijft er één me sterk bij: 'Mijn kinderen eten turf' van de nu minder bekende Nederlandse schrijver van de streek van de Peel, namelijk Toon Kortooms. Het wel en wee van een gezin met veertien kinderen - humoristisch beschreven maar ook naar het einde toe met een weemoedige ondertoon - heeft op mij een onuitwisbare indruk nagelaten.

Eveneens was ik toen in de ban van een Engelstalige 'classic' eveneens over een gezin, nu weliswaar met 'maar' twee kinderen, maar hoe indringend geschreven: 'The Sandcastle' van Iris Murdoch. Wie kent nog 'De croton' van Jos Vandelloo en 'Ranonkel' van Jacques Hamelink? Twee boeken met een gelijkaardig thema, namelijk de overwoekering van de natuur door de cultuur als metafoor voor de verstikking van de mens door de moderne cultuur.

Anderzijds begon ik mijn weg te vinden in wat later mijn beroepskeuze beslissend zou beïnvloeden. Dit dankzij de onvergetelijke werken van de uitvinder van de metabletica, Hendrik Jan van den Berg. Zijn 'kleine psychiatrie' en de twee delen van 'Metabletica'

waren een echte openbaring voor mij. Wie kent er verder nog de mysterieuze boeken én de essays van Hubert Lampo 'De zwanen van Stonehenge' e.d.? Voor een adolescent en beginnende volwassene was het zich onderdompelen in de wereld van het magisch realisme een, inderdaad, magische ervaring.

Natuurlijk is het onmogelijk om al mijn leeservaringen die sporen hebben nagelaten hier weer te geven. Enkele nochtans, omwille van hun kracht, springen er uit. (Hierbij laat ik mijn professionele literatuur en hoogtepunten ervan onvermeld). Zo denk ik aan de recente bewerking door Huub Oosterhuis van de psalmen: '150 psalmen vrij'. Welk een kracht schuilt er in die verzen, een herwerking van de Psalmen! Onnavolgbaar... De werken van Haruki Murakami hebben me langzaam maar zeker betoverd (zonder idolatrie weliswaar, er zijn er die ik niet zo sterk vind). Aarzelend begonnen met 'Kafka op het strand' kon ik na dat te hebben uitgelezen maar één ding denken: 'Dit is een groot schrijver'. Hoe hij als Japanner toch een heel Westerse schrijver kon zijn zonder, ten eerste, de Japanse mentaliteit te verloochenen en, ten tweede, waarbij hij het mysterie mysterie laat zijn.

De laatste tijd ben ik zeer aangenaam verrast door een aantal schelmenromans van niet de minste van onze Vlaamse schrijvers. 'De bende van Jan de Lichte' van Louis Paul Boon heeft me veel leesplezier bezorgd (ook is niet alles even 'leuk' in dat boek). Maar vooral de postume uitgave van Gerard Walschap 'Metten Marten' toont hoe deze auteur een rasverteller eerste klasse is.

Het volgend boek dat ligt te wachten (!) is: 'Open City' van Teju Cole. Gebombardeerd tot hét debuut van 2012 ben ik benieuwd of de 'teaser' op de voorpagina klopt: 'a novel to savour and treasure'. Als we elkaar ontmoeten in de (nabije) toekomst zal ik je weten te zeggen of dit ook mijn ervaring was.

Ik zou eindeloos kunnen doorgaan, zoals de liefde in essentie is en dus zeker de liefde voor boeken...

Horen, zien en schrijven...

*"de mens vergeet te snel dat hij actief moet blijven,
en neigt tot vadsigheid van lieverlee,
daarom geef ik hem graag een plaaggeest mee
om hem te prikkelen en aan te drijven"*

(Goethe, Faust I, Proloog)

**DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem**

**De leesgroep las "Staal"
van Silvia Avallone**

door Els Durnez

Toscane kennen we als een zonnig paradijs waar we graag met vakantie gaan. Avallone laat ons een andere kant zien: Piombino een industriestadje

aan de kust in Noord-Italië. Twee vriendinnen wonen met hun ouders in een sociale woning, een appartementsgebouw met zicht op zee. Een kijkje op google earth en een promotiefilmpje voor het boek toonden ons de grauwe werkelijkheid: industrie en vervuiling. Tijdens de besprekingen in de leesgroep kwamen zaken aan bod die we later in De Standaard (14 jan 2011) lazen: Avallone exploiteert op knappe wijze het ambivalente karakter van dat decor. De hete lijven op het strand en de hete lijven van de hoogovens zoeken naar liefde tussen de vuiligheid en de straatkatten. Haar verhaal over de jeugdvriendinnen Anna en Francesca is geen openbaring, maar beklijft net genoeg. Het beeld dat Avallone van Italië ophangt, is niet bepaald opbeurend. Dagelijkse sleur en drugs smoren de brutale levenslust van de jeugd. De staalfabriek walst letterlijk en figuurlijk de levens plat van de mannen, die op hun beurt hun vrouwen zwaar beschadigen. Arbeiders stemmen voor Forza Italia omdat corrupte winnaars nog altijd beter zijn dan losers met een sociaal discours dat nergens toe leidt. De aanslag op de Twin Towers maakt een soort van historisch besef wakker, maar de loutering van de twee meisjes blijft beperkt. Veel verder dan Elba, het onbereikbare 'paradijs' waar de veerponten vanuit Piombino naartoe varen, geraken ze niet.

De discussie was interessant: niet alleen omdat de meesten onder ons hun pubertijd reeds lang achter de rug hebben, maar ook omdat we kennis maakten met een ander Toscane.

Voor wie nog graag hedendaagse Italiaanse schrijvers wil lezen hierbij nog een aantal tips:

NICCOLO AMMANITI, Jij en ik. Vert. Etta Maris, Lebowski.

CATERINA BONVICINI, Het evenwicht van haaien. Vert. Manon Smits, De Geus.

CHIARA VALERIO, Het kleine geluk bijna verlost te zijn. Vert. Philip Supèr, Wereldbibliotheek.

NICOLA LAGIOIA, Breng alles terug naar huis. Vert. Jeroen De Keyser, De Bezige Bij.

DECLEIR TORHOUT

www.renaultdecleir.be

Het Beleefde Genot Jaarprogramma 2013

20/01/2013	Yourcenar en de Vlaamse schilderkunst	Uitstap	
17/02/2013	Ik wandel door Theresienstadt	Bart Madou	GH, Loppem
27/02/2013	Sophie Scholl	Film	GH, Loppem
10/03/2013	Cultureel Praag	Chris Rachel Spatz	GH, Loppem
27/03/2013	The Pianist	Film	GH, Loppem
21/04/2013	Identiteit en neoliberale waanzin	Paul Verhaeghe	Groene Meersen Zedelgem
4 te.m. 12/5/13	Deelname pARTcours 2013	Kunstroute	GLAZ Loppem
12/05/2013	Europa, ideeënrijk der lage landen	Henk Vandaele	Braambeier
2/06/2013	Charles De Coster	Vic Nachtergaele	GH, Loppem
15/06/2013	Bezoek aan Lens Louvre	Uitstap	
17/08/2013	Bezoek aan Luik	Uitstap	
15/09/2013	André Baillon	Frans Denissen	Bib, Zedelgem
6/10/2013	Het geval Wagner	Bart Madou	GH, Loppem
27/10/2013	De ring van de Nibelung	Bart Madou	GH, Loppem
14/11/2013	Tannhäuser	Film	GH, Loppem
1/12/2013	Emile Verhaeren	Stefaan Van den Bremt	Bib, Zedelgem

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING